

Nevzat Evrim Önal

KÜNYE

Hegemonya Bunalımı ve Çin

Alper Birdal

Yazılama, 267 sayfa

İstanbul, 2021

ISBN: 978-605-2222-52-2

EMPERYALİZMİN KARMAŞASINA BİLİMLE BAKMAK: "HEGEMONYA BUNALIMI VE ÇİN"

Çin ekonomisinin yükselişi, son yirmi yıldır ekonomi-politik alanyazını fazlasıyla meşgul ediyor. Ne var ki, bu yükseliş emperyalist dünya sisteminde zaten kırılgan haldeki dengeleri sarstığı ve "sıcak" gelişmelere kapı araladığı ölçüde, üzerine yazılanlar da bilimsellikten uzaklaşıyor ve çoğu birer propaganda metnine ya da kehanet manzumesine dönüşüyor. Kuşkusuz toplumda taraflar olduğu müddetçe bilim de tarafsız olamaz. Ancak bir yanda Çin'in dünya ekonomisinde kazandığı belirleyici konumu binlerce yıllık imparatorluk geleneğiyle açıklayanlar, diğer yanda Çin'i karalamak için akıldışı komplo teorileri uyduranlar düşünsel dünyayı çöpe boğarken; şu anda emperyalist dünya sisteminde en önemli olgu haline gelmiş olan Çin ekonomisini kavrayabilmek için bilimsel titizliğe büyük ihtiyaç var. Alper Birdal'ın yeni kitabı *Hegemonya Bunalımı ve Çin: Emperyalizmin Krizi, Uluslararası Değer Zincirleri ve Çin'in Yükselişi* bu alanda önemli bir ihtiyacı karşılıyor.

Birdal, *soL Haber Portalı*'na verdiği röportajda, kitabı kaleme alış gerekçesini şöyle özetliyor:

Benim de üyesi olduğum Türkiye Komünist Partisi bu başlıklarda, özelde Çin'in dünyadaki konumu, emperyalizmin son on yıllardaki yönelimleri ve benzeri konularda, bana göre çok önemli yanıtlar üretti. Ama çok dinamik bir süreçten geçiyoruz ve ürettiğimiz yanıtların zamanın gerçeklerini açıklama ve onlara müdahale etme gücünü tekrar tekrar test etmek zorundayız. Aslında ben işe böyle başladım. Aklımdaki temel soru ürettiğimiz yanıtların halen geçerli olup olmadığını test etmek, doğrudur durmaktaki ısrarımızı güçlendirmek ve açıkta kalan noktaları belirgin hale getirmekti.

Bu amaçla yola çıkan Birdal, eserinde esasen Lenin'in *Emperyalizm* broşüründe sunduğu teorik çerçevenin temel vurgularını, bu vurguların günümüzdeki geçerliliğini güncel verileri kullanarak test ediyor. Birdal bunun için emperyalist hiyerarşinin en belirleyici iki ülkesi olan ABD ve Almanya ile Çin sanayisinin farklı sektörlerdeki karşılıklı bağımlılık oranlarını Gröningen Üniversitesi tarafından hazırlanan World Input-Output Database verilerini kullanarak hesaplıyor. Böylelikle, metaların birden fazla ülkede üretilmesi sonucunda oluşan ve dünya çapında meta ticaretinin yaklaşık yarısını oluşturan uluslararası değer zincirlerinde Çin sermayesinin 2000-2014 yılları arasında nasıl bir konuma yerleştiği açıklık kazanıyor. Birdal'ın, eserini benzersiz kılan titiz hesaplamaları, bu dönemin başında esasen Çin "bağımlı" konumdayken, dönemin ortasından itibaren, bilhassa 2008 krizi-

nin ardından ABD ve Almanya sanayilerinin Çin sanayisine bağımlılığının daha yüksek hale geldiğini gösteriyor.

Bu olgular, sermayenin hareket yasalarına dair Marksist çerçevenin analizinden geçirildiğinde, ABD'nin emperyalist sistemdeki hegemonyasını korumakta neden zorlandığı başta olmak üzere bugün uluslararası ekonomi-politik konusunda kafa karıştıran pek çok meseleye dair önemli ipuçları sunuyor.

Birdal'ın çalışması, berraklaştırdığı olguların tüm politik uzanımlarını açıklamak ya da geleceğe dair kehanetlerde bulunmak gibi bir iddia taşıyor. Bunun yerine, kendi deyişle "somutun karmaşık doğasını anlaşılır kılmaya" ve böylelikle konunun politik, ideolojik, kültürel vb. yönlerini ele almak isteyecek çalışmalara maddi bir zemin sunmaya odaklanıyor. Eserin bu odak netliği, pek çok muadilinin aksine konuyu asil ya da tali her başlıkta bir şeyler söylemeye çalışarak dağıtmamasını sağlıyor. Birdal'ın bu tercihi, tarihsel materyalist yöntemin temel epistemolojik kabulüyle de uyumlu: eğer maddi temel üstyapıyı belirliyorsak, karmaşık olguları anlamak için onların maddi temellerinden yola çıkmak gerekir. Çok karmaşık ve çok boyutlu Çin olgusunun maddi temeli, yüz milyonlarca emekçiden oluşan sanayi ordusu, bu emekçilerin sömürüsüyle büyüyen sermayesi ve bu sermayenin dünya çapında kurduğu ilişkiler, içinde yer aldığı değer üretim zincirleridir. Çin olgusunun herhangi bir yönü ya da unsuru, bu maddi temelin güncelliğinden bağımsız açıklanamaz. Birdal'ın kitabı bu yüzden akıl açıcı değil karıştırıcı yüzlerce idealist değerlendirmenin yanında, çok önemli bir boşluğu dolduruyor.

Söz konusu boşluğun neden ve ne kadar yakıcı olduğu konusunda ise sözü tekrar Birdal'a bırakabiliriz:

Batılı tekeller Çin'i kolaylıkla gözden çıkarıp, üretimlerini başka coğrafyalara taşıyamaz. Dahası Çin artık daha önce Batılı tekeller için ürettiği pek çok metayı tek başına üretebilir durumda ve bu da Çin'in doğrudan Batılı tekellerle rekabeti artırma ve kendi değer zincirlerini oluşturma olanağı bulunduğu anlamına geliyor. Tekeller çağında rekabet her zaman bir ölçüde karşılıklı bağımlılığı da ifade eder, bunu yadsımaz. Ama böyle bir rekabetin kısışması, ki hali hazırda kızışiyor, ancak ve ancak daha büyük kavgalara vesile olabilir. Bu nedenle dünya bugün daha büyük bir savaş tehlikesiyle karşı karşıyadır ve daha fazla belirsizlikle yüklüdür.